

Dílo: Květy zla (Ch. Baudelaire)

Předmět: ČJ - rozbor děl

Přidal(a): TerkaCZ

Rozbor díla: Květy zla

Základní charakteristika

- **Literární forma:** poezie.
- **Literární druh:** lyrika (místy lyricko-epické, meditativní pasáže).
- **Literární žánr:** básnická sbírka, francouzský (proto)symbolismus / moderní poezie 19. století.
- **Rok původního vydání:** 1857 (rozšířená vydání 1861 a 1868).
- **Určeno:** dospělí čtenáři, reprezentativní text dekadence, moderny a symbolismu.

Téma

- **Rozpor mezi ideálem a skutečností:** touha po kráse, čistotě a absolutnu vs. špína, úpadek a zoufalství („Spleen“, „Zdechlina“).
- **Spleen - existenciální nuda a úzkost:** pocit těžkého stesku, prázdnoty, bezvýchodnosti, často v městském prostoru či interiéru („Spleen - Jsem hřbitov...“, „Spleen - Rozzloben na život...“, „Spleen - Jsem jako onen král...“).
- **Krasa a zlo, erotika a hřích:** žena jako objekt touhy i zkázy, spojení krásy s dekadencí, nemocí či smrtí („Smutný madrigal“, „Rozhovor“, „Beatrice“).
- **Smrt, rozklad, tělesnost:** fascinace tělem po smrti a rozkladem („Zdechlina“), smrt jako zrcadlo pomíjivosti i jako cesta k jinému stavu bytí.

Hlavní myšlenka

- Člověk je bytost **rozpolcená** – přitahovaná zároveň k Bohu (ideálu, světlu) i k Satanovi (vzpouře, slasti, destrukci). Sbírka ukazuje, že zlo, hnus a hřích jsou neoddělitelnou součástí moderního vědomí a nelze je z poezie vyloučit.
- Krása může vyrůst i z „bahna“ – právě z temných, „odpudivých“ oblastí lidské zkušenosti může vzniknout nová, pravdivější poezie („Epigraf na odsouzenou knihu“, „Zdechlina“).
- Spleen a zlo jsou zároveň prostorem pro **sebepoznání**: skrze sestup do hlubin hnusu, viny a rozkladu se básník (a čtenář) dostává k hlubšímu pochopení sebe sama a světa.

Motivy

- **Bible a mýtus**: motiv Abela a Kaina (sociální, morální i teologická polarita), Satan jako adresát litaní („Abel a Kain“, „Litanie k Satanovi“).
- **Pták / albatros**: symbol básníka s „příliš velkými křídly“, který je v běžném světě neohrabaný, vysmíváný („Albatros“).
- **Město, interiér, noc**: ulice, hospody, ložnice, hřbitovy, zchátralé pokoje, kde se rodí spleen („Spleen“, „Rozhovor“).
- **Žena**: múza, svůdkyně, prostitutka, „krása prokletá“, často spojena s nemocí, hříchem, sadismem („Beatrice“, „Smutný madrigal“, „Rozhovor“).
- **Zdechlina / rozklad**: tělo, které se rozpadá, jako memento mori i jako metafora společnosti a lásky („Zdechlina“).
- **Satan, peklo, destrukce**: fascinace zlem a destrukcí jako protipól oficiálního moralismu, Satan jako patron vyhnanců („Litanie k Satanovi“, „Destrukce“).

Námět (co autora inspirovalo)

- Dluhy, syfilis, závislost na opiu a hašiši, deprese a pocit vyvrženosti vytvořily základní motiv „spleenu“ (existenciální nudy, prázdnoty, bezvýchodnosti); autor analyzoval své vnitřní rozpolcení mezi touhou po ideálu a sklonem k destrukci.
- Autora také inspirovala Paříž – město modernity a dekadence a jeho toulání se ulicemi (flâneur), pozorování davu, prostitutek, bída; Haussmannova přestavba Paříže (ničení staré Paříže) vyvolala nostalgii a odpor k průmyslové moderně; město se stalo „hlavním

hrdinou“ poezie, symbolem anonymity a hříchu.

- Dále měly vliv komplikované milostné vztahy (Jeanne Duval, Apollonie Sabatier), ideál krásy spojovaný s nemocí, prostitucí, sadismem; žena jako múza i zdroj pádu – inspirace pro motivy „krásy prokleté“, erotiky ve službách zkázy („Smutný madrigal“, „Zdechlina“).

Kompozice a struktura díla

- Originální francouzské vydání je rozděleno do tematických oddílů (např. Spleen et Idéal, Le Vin, La Révolte, La Mort), které mapují cestu od ideálu k revoltě a smrti.
- Český výbor v příloze vybírá reprezentativní básně napříč oddíly, takže výsledkem je **koncentrovaný průřez** – střídají se různá témata, ale stále se vracejí motivy spleenu, zla, krásy a smrti.
- Verše jsou převážně **pravidelné (alexandrin)** v originále; české překlady se snaží zachovat rýmovou a rytmičnou strukturu, často 4veršové strofy se střídavou či sdruženou rýmovou organizací.
- Kompozice jednotlivých básní často používá **gradaci**: od popisu (situace, těla, města) k reflexi, morálnímu či existenciálnímu „úderu“ v závěru („Zdechlina“, „Albatros“, „Spleen“).

Lyrický subjekt

- Osobní „já“, často ztotožňované s prokletým básníkem: odcizený, ironický, sebekritický, fascinovaný vlastním pádem.
- Lyrické „já“ je většinou introspektivní, analyzuje své stavy (spleen, nudu, touhu, hnus), ale zároveň sleduje svět s krutou přesností (obraz zdechliny, města, lidí).
- Jeho postoj k Bohu je ambivalentní: osciluje mezi touhou po spáse a provokativní vzpourou (adresuje Satana, klně Bohu, ale zároveň touží po řádu a milosti).

Jazyk a styl

- **Slovní zásoba**: spojuje vysoký, „vznešený“ jazyk (biblické, liturgické, mytologické aluze) s brutálně nízkými, tělesnými detaily (hniloba, krev, špína, zdechlina).

- **Syntax:** často pravidelné, rytmizované verše, ale významově přetížené; využití inverzí, elips i paralelismus pro zdůraznění kontrastů („Abelův rode... Ty, Kainův...“).
- **Tropy a figury:**
 - Metafory: básník jako „albatros“, žena jako „královna spanilosti“, spleen jako „hřbitov“ nebo „král bezmocný v přepychu“.
 - Personifikace: smrt, nuda, destrukce jako aktivní síly („Destrukce“ líčí destrukci jako bytost po boku mluvčího).
 - Symboly: Satan, zdechlina, město, víno, lotos – každý z nich má hlubší existenciální a estetický význam.
 - Oxymóra a paradox: krása v hnusu, láska ve zvrácenosti, svatost v rouhání, „smutný madrigal“ spojující něhu a krutost.
 - Anafory a refrény: zejména v litaních („slituj se, Satane, nad tou mou vděčnou bídou!“) vytvářejí liturgický rytmus.

Postavy

- **Lyrický subjekt / básník**
 - Vystupuje jako **prokletý básník**, vyvrženec společnosti, který vnímá svět extrémně citlivě a bolestně („Albatros“ – velký pták, jenž je na palubě směšný a trýzněný).
 - Je rozpolcený mezi touhou po ideálu (kráse, Bohu, čistotě) a fascinací zlem, hnusem a destrukcí („Spleen“, „Litanie k Satanovi“, „Destrukce“).
- **Žena / milenka / múza**
 - Často bezejmenná, typizovaná – může být vznešená, krásná, ale zároveň krutá, chladná, vyčerpávající („Smutný madrigal“, „Rozhovor“, „Beatrice“).
 - Je jak **ideál krásy**, tak **zdroj pádu** – spojuje erotiku s hříchem, nemocí, rozkladem; básník k ní vzhlíží i jí pohrdá, miluje ji i obviňuje.
- **Satan**
 - V „Litanie k Satanovi“ vystupuje jako **adresát modliteb**, „král exilu“, „lékař zkormoučených srdcí“, patron prokletých a vyhnaných.
 - Není jen ztělesněním zla, ale i symbolem vzpoury proti pokrytecké morálce a falešnému řádu.
- **Abel a Kain (kolektivní postavy)**
 - Dva typy lidí / rodů: Abelův – privilegovaný, ctnostný, bezpečný; Kainův – prokletý, hladový, ponížený.
 - Baudelaire reinterpretuje mýtus: nakonec se obrací sympatie k „Kainovým“, kteří mají pokračovat v „díle“ a mohou se vzepřít Bohu a nespravedlivému řádu.

- **Metaforické a alegorické postavy**

- **Spleen, Nuda, Destrukce, Smrt** – často personifikované síly, které „chodí po boku“ básníka, šeptají mu, strhávají ho do depresí a závislostí („Destrukce“, cyklus „Spleen“).
- Nejsou konkrétní lidé, ale chovají se jako postavy: mají vůli, hlas, působí na subjekt jako protivníci či průvodci.

- **Dav, měšťáci, společnost**

- V pozadí stojí anonymní masa – „rozhněvaný dav“, „výsměšná posádka“, „hlas kartárky“ – reprezentuje normu, která básníka soudí a odmítá.
- Vystupuje jen okrajově, ale rámuje postavení básníka jako outsidera.

Obsah (děj)

Sbírka jako celek nemá lineární děj, ale je koncipována jako **temný duchovní „životopis“ moderní duše**, která prochází sérií vnitřních stavů a vizí. V českém výboru v příloze je tato cesta reprezentována výběrem klíčových básní, které lze vnímat jako uzly této duchovní dráhy.

- V básni **„Abel a Kain“** se otevírá motiv rozštěpení lidstva na privilegované „Abelovy“ a prokleté „Kainovy“, čímž se tematizuje sociální nespravedlnost i náboženská polarita. V druhé části se role obrací: Abelův „ctnostný“ rod bude jednou svržen, zatímco Kainův rod má neskončené poslání a možnost vzpoury proti Bohu.
- **„Albatros“** představuje emblém celé sbírky: velkolepý pták, král nebes, je po ulovení na palubě lodi směšný a neohrabaný, posádka ho týrá. Alegorie básníka, který v oblasti ducha „vládne“, ale v praktickém, utilitárním světě je k smíchu a trpí.
- V textu **„Epigraf na odsouzenou knihu“** se autor obrací k „čtenáři jemnému či prostopášnému“, varuje ho, ale zároveň dráždí; uvádí téma knihy jako nebezpečného, „odsouzeného“ díla, které se nebojí Satanova jména ani hanebných obrazů.
- **„Litanie k Satanovi“** parodicky napodobují katolické litanie, ale adresátem je Satan, který je líčen jako patron vyvržených, trpících, rebelů i poznání. V jednotlivých invokacích je Satan označován jako „král exilu“, „lékař zkormoucených srdcí“, „otec těch, které Bůh Otec vyhnal z ráje“ – tím se převrací tradiční křesťanská hierarchie a zvýrazňuje se fascinace zlem a vzpourou.
- **Cyklus „Spleen“** (v příloze víc básní toho typu) ukazuje různé podoby existenciální nudy a úzkosti: já jako hřbitov, jako znuděný král, jako vězeň v zimním městě. Všudypřítomné jsou motivy tíhy, šedi, nehybnosti, kde ani bohatství, ani erotika, ani umění nepřinášejí úlevu.

- V „**Rozhovoru**“ je vztah muže a ženy prezentován jako vyčerpání: mluvčí konstatuje „v tomto vydrancovaném úhoru už nic nezbylo“ – láska je spíše bojištěm a zbyly jen „škrábance“ po „zubech šelem“.
- „**Zdechlina**“ je jedna z nejznámějších básní: lyrický subjekt a milenka pozorují na cestě v létě rozkládající se zdechlinu. Obraz je brutálně detailní (mouchy, červi, rozteklé maso, puch), ale závěr básně obrací perspektivu – i milenčino tělo jednou takto skončí, zatímco básník uchová její „božskou podstatu a tvar lásky“ v poezii. Z hnusu a rozkladu tak vyrůstá „květ“ – umění.
- V závěru výboru se opakuje motiv bezvýchodnosti a nemožnosti úniku: svět je „jednotvárný, malý a neměnný“ a každá cesta vede k podobným závěrům („Cesta“, části o moři a lotosu), člověk utíká před nudou, ale nuda ho vždy dožene.

Výbor tak zachycuje **cyklus sestupu**: od úvodního metafyzického a sociálního konfliktu (Abel/Kain), přes emblém básníka-vyhnance (Albatros), blasfemii a satanismus (Epigraf, Litanie), existenciální bídu (Spleen), destruktivní erotiku (Smutný madrigal, Rozhovor) až po fascinaci smrtí a rozkladem (Zdechlina).

Analýza textu (ukázka)

*Mám Dávla po boku, pořád vím, že tu je,
jak nehmatatelný vzduch kolem mne se plouhá,
polykám, dýchám ho, plíce mi spaluje,
to od něho je ta věčná a hříšná touha.*

*A někdy, neboť zná mou lásku k Umění,
vtělí se do ženy a řekne: já tě svedu,
a pod záminkami, jež stokrát obmění,
vede mě, svatoušek, k návyku hnusných jedů.*

*A tak mě odvádí od Boha, do pouští,
kde dech mi selhává a síla opouští,
kde pláně Nudy se táhnou na všechny strany;*

Zařazení:

- Úryvek je z básně Destrukce (v překladu Vladimíra Mikeše).
- Je mistrovským vyjádřením baudelairovské rozpolcenosti: ďábel je neodlučitelný společník, zdroj touhy i utrpení; básník ho nenávidí, ale zároveň potřebuje pro svou tvorbu.

Tropy a figury:

- **Metafora:** „Mám Ďábla po boku, jak nehmatatelný vzduch“ – ďábel není tělesný, ale všudypřítomný jako vzduch, který se nedá uchopit, ale ovlivňuje celý bytí; zesiluje pocit nemožnosti úniku.
- **Personifikace:** „vtělí se do ženy a řekne: já tě svedu“ – ďábel získává aktivní roli, mluví, svádí; žena se stává jeho nástrojem, spojuje se tak motiv ďábla a ženské svůdnosti.
- **Symbolismus:** „hnusné jedy“, „pouště Nudy“ – jedy symbolizují závislosti (drogy, alkohol, sex); pouště = duchovní suchost, bezbožství, spleen.
- **Oxymóron/paradox:** „svatoušek, k návyku hnusných jedů“ – zdánlivě nevinná, svatá postava vede k zkáze; zdůrazňuje klam, dvojtvárnost zla.
- **Anafora/enumerace:** „polykám, dýchám ho... selhává... opouští“ – rytmičky zesiluje fyzickou a duchovní destrukci.

Styl a jazykové prostředky:

- Jazyk je **intimně konfesní**, přímý („Mám Ďábla po boku“), spojuje hovorovost („já tě svedu“) s mystickým patosem („od Boha do pouští“).

- **Syntax:** krátké, úderné fráze v první strofě pro intenzitu, delší v druhé pro proces svádění; inverze („pořád vím, že tu je“) pro napětí.
- **Zvukomalba:** aliterace „p“ („po boku... plouhá, polykám“) napodobuje dýchání/zadýchávání; asonance „u“ („touha... svatoušek... pouští“) evokuje dutost a prázdnotu.

Kompoziční prvky:

- **Třístrofová stavba** (v plné básni): první strofa – přítomnost ďábla; druhá – jeho svádění; třetí – důsledek (nuda, bezmoc). Úryvek graduje od vnímání k pádu.
- **Rytmus:** pravidelný alexandrin v originále (zde zachován překladem), střídavé rýmy zesilují melodii.
- **Dynamika:** od statického „mám po boku“ k pohybu „odvádí... selhává... táhnou“ – napodobuje sestup do propasti.

Význam a tematická rovina:

- Báseň je **poetologickou alegorií**: ďábel je vnitřní síla destrukce, která přitahuje básníka k „hnusným jedům“ (závislosti), ale zároveň k umění („zná mou lásku k Umění“). Umění je tu paradoxně spojeno se zkázou.
- **Klíčový motiv „od Boha do pouští“**: duchovní sestup, vzpoura proti řádu, ale i cesta k poznání skrz hřích a nuz; spojuje teologickou (ďábel vs. Bůh) a existenciální rovinu (spleen).
- **Žena jako ďáblův prostředník**: opakuje se v celé sbírce – krása svádí k pádu, láska vede k nudě.

Vlastní zhodnocení

Les Fleurs du mal / *Květy zla* jsou přelomovým dílem světové poezie: staví proti sobě ideál, krásu, náboženskou tradici a na druhé straně zlo, hnus, erotiku a spleen – a ukazuje, že právě jejich **napětí** je zdrojem moderní poezie. Sbírka razí cestu symbolismu a dekadenci, otevírá témata, která budou zásadní pro celý 20. století (existencialismus, psychoanalýza, urbanita).

Výbor v přiloženém PDF zachycuje nejdůležitější polohy této poezie: sociálně-teologické („Abel a Kain“), poetologické („Albatros“), satanistické („Litanie k Satanovi“), spleenové („Spleen“) i thanatologické („Zdechlina“)